

Hur fungerar rökförbudet utomhus?

Den 1 juli 2019 infördes rökförbud på fler platser utomhus. Hur bra rökförbudet fungerar skiljer sig åt mellan de olika platserna. På uteserveringar, lekplatser och idrottsanläggningar verkar rökförbudet fungera bra. Vid offentliga entréer och i anslutning till kollektivtrafiken fungerar rökförbudet däremot inte lika bra. Det visar två olika undersökningar genomförda av Folkhälsomyndigheten.

Sedan juli 2019 är det förbjudet att röka på flera allmänna platser enligt lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Detta är en av flera åtgärder för att minska tobaks- och nikotinbruk och för att skapa miljöer som är tillgängliga för alla i befolkningen.

Deltagarna i undersökningarna

För att följa upp hur de nya rökfria utomhusmiljöerna fungerar har vi frågat

- **kommunernas tillsynshandläggare** hur de bedömer att rökförbudet upprätthålls (Länsrapportens undersökning)
- **deltagare i Folkhälsomyndighetens egen webbplats Hälsorapport** om hur de upplever att de exponeras för andras rök.

Svaren är subjektiva och generella bedömningar, vilket vi behöver ha med oss när vi tolkar dem.

Många kommuner kan inte bedöma hur rökförbudet upprätthålls eftersom de inte gjort tillsyn

En klar majoritet av landets 290 kommuner har årligen svarat på frågorna om sin tillsyn över rökfria miljöer. Men många kommuner svarar att de inte kan bedöma hur rökförbudet upprätthålls i de olika rökfria utomhusmiljöerna. Detta kan förklaras av att de flesta kommuner inte gjort tillsynsbesök på de här platserna under det aktuella året. Det i sin tur beror enligt kommunerna på att de inte har tillräckliga resurser och att tillsynen av rökfria miljöer prioriteras lågt. Några kommuner kommenterar också att få klagomål inkommit om att rökförbudet inte följs. Detta resulterar i att många kommuner inte gör

regelbundna tillsynsbesök för att kontrollera att rökförbudet följs.

Platser och produkter som omfattas av rökförbudet

År 1994 infördes rökförbud på skolgårdar och i utomhusområden vid förskolor och fritidshem. År 2019 utvidgades rökförbudet till att även omfatta utomhusmiljöer

- i anslutning till kollektiva färdmedel
- på uteserveringar
- på idrottsanläggningar, dvs. inhägnade platser utomhus som huvudsakligen är avsedda för idrottsutövning
- på lekplatser utomhus som allmänheten har tillträde till
- vid offentliga entréer till lokaler och andra utrymmen som allmänheten har tillträde till.

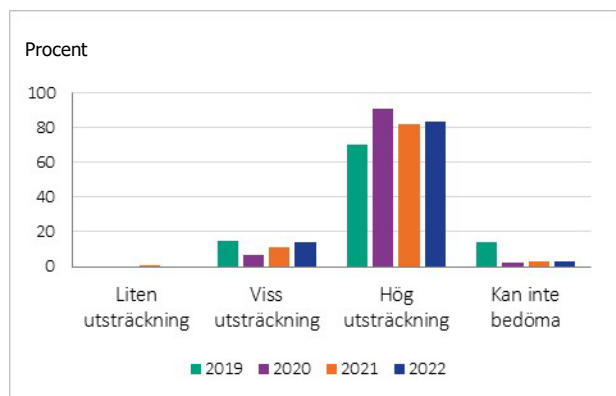
I de rökfria miljöerna är alla former av rökning förbjuden. Till exempel är det förbjudet att

- röka cigaretter eller andra tobaksvaror
- inhalera tobak som förångats, exempelvis upphettade tobaksprodukter (även kallade HTP – heated tobacco products)
- använda e-cigaretter
- använda produkter som till användningssättet motsvarar rökning men inte innehåller tobak.

Rökförbudet verkar fungera bäst på uteserveringar

Under perioden 2019–2022 har årligen omkring en tredjedel av kommunerna gjort tillsynsbesök på uteserveringar. Av dessa kommuner bedömer de flesta att rökförbudet följs i hög utsträckning (figur 1).

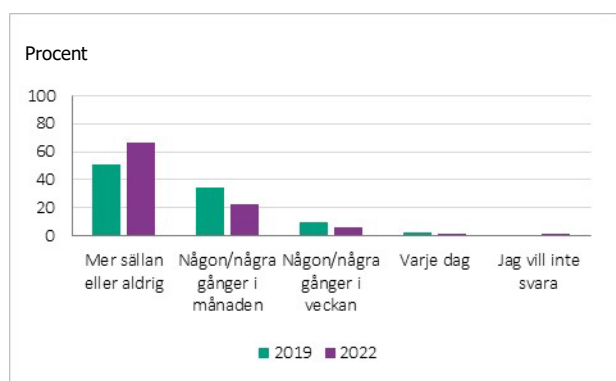
Figur 1. Bedömning av rökförbudets upprätthållande på uteserveringar bland kommuner som gjort tillsynsbesök.

Av de utomhusmiljöer som blev rökfria 2019 är uteserveringar den plats där rökförbudet upprätthålls bäst enligt kommunernas bedömning. Det är också den utomhusmiljö där flest kommuner har gjort tillsynsbesök.

Tre år efter att rökförbudet började gälla svarar majoriteten av de vuxna deltagarna i webbpanelen Hälsorapport att de sällan eller aldrig exponeras för rök på uteserveringar (figur 2). Men en femtedel upplever att de fortfarande exponeras för rök någon eller några gånger i månaden och en mindre andel oftare än så. Boende i storstadsområden svarar att de exponeras oftare för rök på uteserveringar.

Figur 2. Andel vuxna deltagare i webbpanelen Hälsorapport som svarar att de exponeras för rök på uteserveringar år 2019 och 2022.

Deltagarnas svar visar att de allra flesta barn exponeras mer sällan eller aldrig för rök på uteserveringar, oavsett var i landet de bor.

Rökförbudet verkar fungera bra på lekplatser och idrottsanläggningar

Det är få kommuner som gör tillsynsbesök på lekplatser och inhägnade idrottsanläggningar. Under 2019–2022

varierade det årligen mellan 5–15 procent. De kommuner som har gjort tillsynsbesök anser att rökförbudet följs i hög utsträckning. Men utifrån så få svar är det svårt att avgöra om detta gäller mer allmänt.

Kommunernas bedömning stärks dock av webbpanelens svar där en majoritet av både vuxna och barn uppger att de sällan eller aldrig exponeras för rök på lekplatser och idrottsanläggningar. Det pekar på att rökförbudet verkar fungera bra på de här platserna.

Rökförbudet verkar fungera sämre vid offentliga entréer och i anslutning till kollektivtrafiken

Under 2019–2022 gjorde årligen ungefär en tredjedel av kommunerna tillsynsbesök vid offentliga entréer medan cirka 10–15 procent av kommunerna kontrollerade utomhusområden i anslutning till kollektivtrafiken.

Av dessa kommuner är det många som bedömer att rökförbudet endast upprätthålls i viss utsträckning vid offentliga entréer. Det är också vid offentliga entréer som flest vuxna uppger att de exponeras för andras rök.

Även på platser utomhus i anslutning till kollektivtrafiken verkar rökförbudet fungera sämre. Här bedömer en majoritet av de kommuner som gjort tillsynsbesök att rökförbudet upprätthålls endast i viss utsträckning.

En fjärdedel av de vuxna deltagarna i webbpanelen upplever att de exponeras för rök i anslutning till kollektivtrafiken någon eller några gånger i månaden eller oftare. Mer än hälften upplever att de exponeras för rök vid offentliga entréer någon eller några gånger i månaden eller oftare. Boende i storstadsområden upplever sig oftare bli exponerade för rök både vid offentliga entréer och i kollektivtrafiken.

Av barnen exponeras drygt 30 procent för rök någon eller några gånger i månaden eller oftare vid offentliga entréer och drygt 20 procent i kollektivtrafiken. Barn i storstadsområden exponeras oftare för andras rök i dessa miljöer än de som bor i mindre tätbebyggda områden.

Fler och samordnade insatser behövs

Undersökningarna pekar på att ökade insatser kan behövas för att förbättra efterlevnaden av rökförbudet, särskilt på platser utomhus i anslutning till kollektivtrafiken och vid offentliga entréer.

Här behöver de som är ansvariga för att rökförbudet upprätthålls på dessa platser bidra. Det handlar om att

sätta upp skyltar som tydligt informerar om rökförbudet men också att vidta åtgärder om rökförbudet inte följs.

Kommunerna kan bidra genom att förstärka arbetet med tillsyn och information till de som ansvarar för rökförbudet. Genom att samordna insatser kan det lokala tobaksförebyggande arbetet kompletteras och stödja tillsynsinsatserna.

Upprätthållandet av rökförbudet är också beroende av allmänhetens kännedom och stöd. Om rökning sker på platser där det är förbjudet, är det viktigt att detta uppmärksammas. Det är därför bra om kommunerna har tydlig information till allmänheten om var klagomål om överträdelser av rökförbudet kan lämnas.

Länstyrelsen som följer upp kommunernas arbete och stödjer dem med information och råd har en viktig roll. Deras insatser kan stärka det kommunala arbetet och i förlängningen upprätthållandet av rökförbudet.

Folkhälsomyndigheten som ansvarar för tillsynsvägledning till länsstyrelserna och kommunerna fortsätter att följa utvecklingen på området. På vår webbplats finns vägledningar och stöd för arbetet med tillsyn över rökfria miljöer. Under 2024 planerar vi att revidera vägledningen för kommunernas tillsyn av de rökfria utomhusmiljöerna utifrån de behov som framkommer i våra uppföljningar.

Här kan du ta del av vår tillsynsvägledning:

[Tillsynsvägledning för tobak och liknande produkter samt tobaksfria nikotinprodukter](#)

Om upprätthållandet av rökförbudet i Länsrapportens undersökning

Länsrapportens undersökning genomförs varje år och här ställer vi frågor till samtliga länsstyrelser och kommuner om deras arbete med tillsyn enligt lagen om tobak och liknande produkter.

Sedan 2019 har kommunerna årligen bidragit med bedömningar i vilken utsträckning rökförbudet upprätthålls i de lagreglerade utomhusmiljöerna. Svartalalternativen är "liten utsträckning", "viss utsträckning", "hög utsträckning" och "kan inte bedöma".

Kommunerna redovisar även om de har gjort tillsynsbesök i respektive utomhusmiljö avseende rökförbudet det aktuella året.

Kommunernas totala svarsfrekvens har varierat mellan 85 och 94 procent under åren 2019–2022.

Läs mer om Länsrapportens undersökning på Folkhälsomyndighetens webbplats.

[Länsrapportens undersökning \(ANDTS\)](#)

Om upplevd exponering för rök i Hälsorapportsundersökningen

I juni 2019 ställde vi frågor till deltagare i Folkhälsomyndighetens webbpanel Hälsorapport om exponering för andras rök (att se någon röka eller känna av röken). Vi frågade om exponering på platser som var rökfria redan före den 1 juli 2019, platser som därefter kom att omfattas av tobakslagstiftningen och platser som inte omfattas av lagen. Vi frågade även om rökvanor och bostadsmiljö för att se om detta påverkar hur ofta och var man exponeras för rök. 1848 vuxna deltagare svarade på enkäten och 546 vårdnadshavare svarade för sitt barns räkning. Total svarsfrekvens var 53 procent.

I juni 2022 ställde vi samma frågor igen för att undersöka hur deltagarna upplever att de exponeras för andras rök tre år efter att lagen infördes. 4404 vuxna deltagare svarade på enkäten och 555 vårdnadshavare svarade för sitt barns räkning. Total svarsfrekvens var 46 procent.

Läs mer om Hälsorapportsundersökningen på Folkhälsomyndighetens webbplats.

[Hälsorapport – en webbpanel](#)